

Jismoniy madaniyat va sport ta'limida o'quv jarayonini tashkil etish muammolari va yechimi

Norbibi Ikromovna Ibragimova
Ilmiy rahbar: Maxasti Zakirovna Djurayeva
Buxoro pedagogika instituti

Annotatsiya: Ta'limning insonparvarlik yo'nalishini kuchaytirish, har bir o'quvchi shaxsini yanada samarali shakllantirish maqsadida o'qitish usullarini izlash zamonaviy o'qituvchilarning muhim o'ziga xos xususiyatlari hisoblanadi. Jismoniy tarbiya shaxsning rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Zamonaviy jamiyatdagi ijtimoiy va iqtisodiy o'zgarishlar umuman ta'lim tizimiga, xususan, jismoniy tarbiyaga ta'sir qilmasligi mumkin edi. Ta'limning insonparvarlik yo'nalishini kuchaytirish, har bir o'quvchining shaxsini yanada samarali shakllantirish maqsadida o'qitish usullarini izlash zamonaviy o'qituvchilarning muhim o'ziga xos xususiyatlari hisoblanadi. Kredit-modul tizimiga o'tish raqamli texnologiyalarni joriy etishga bo'lgan ehtiyojni yanada oshiradi. Kredit-modul tizimida o'qitish uchun yuqori saviyaga ega o'qituvchilar tanlab olindi. Kredit jamg'arish tizimining joriy etilishi talabaga nafaqat katta erkinlik beradi, balki unga o'quv jarayonini mustaqil rejalashtirish imkonini beradi

Kalit so'zlar: fan, sport, sportchi faoliyati, tadqiqot jarayoni, jismoniy rivojlanish darajasi, predmet

Problems and solutions of educational process organization in physical culture and sports education

Norbibi Ikromovna Ibragimova
Scientific supervisor: Makhasti Zakirovna Dzhuraeva
Bukhara Pedagogical Institute

Abstract: Strengthening the humanistic focus of education, searching for teaching methods for the purpose of more effective formation of the personality of each student are important distinctive features of modern teachers. Physical education plays a significant role in the development of personality. Social and economic changes in modern society could not but affect the education system in general, and, in particular, physical education. Strengthening the humanistic focus of education, searching for teaching methods for the purpose of more effective formation of the personality of each

student are important distinctive features of modern teachers. The transition to the credit-module system will further increase the need to introduce digital technologies.

Keywords: science, sport, athlete's activity, research process, level of physical development, subject

Zamonaviy jamiyatdagi ijtimoiy va iqtisodiy o'zgarishlar umuman ta'lim tizimiga, xususan, jismoniy tarbiyaga ta'sir qilmasligi mumkin edi. Ta'limning insonparvarlik yo'nalishini kuchaytirish, har bir o'quvchining shaxsini yanada samarali shakllantirish maqsadida o'qitish usullarini izlash zamonaviy o'qituvchilarning muhim o'ziga xos xususiyatlari hisoblanadi. Jismoniy tarbiya shaxsning rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Ayni paytda mamlakatimizda aholining 8-10 foizi jismoniy tarbiya va sport bilan muntazam shug'ullanayotgan bo'lsa, jahonning iqtisodiy rivojlangan mamlakatlarida bu ko'rsatkich 40-60 foizga yetadi. Past jismoniy faollik va o'quvchilarning zaif jismoniy rivojlanishi muammosi dolzarbligicha qolmoqda. Talabalar jismoniy faolligining haqiqiy hajmi yosh avlodning har tomonlama rivojlanishi va sog'lig'ini mustahkamlashni ta'minlamaydi. Maxsus tibbiy guruhda sog'lig'i sababli tasniflangan talabalar soni ortib bormoqda.

Biroq, zamonaviy psixologik va pedagogik fanlarda ular eng kam o'rganilgan. Jismoniy tarbiyaga zamonaviy yondashuvlar o'qituvchi faoliyatida ko'proq o'zgaruvchanlikka yo'l qo'yadigan yangi dasturlarni yaratishga olib keldi. Shu bilan birga, "nazariy ma'lumotlar" bo'limi avvalgi dasturlarga nisbatan sezilarli darajada oshirildi. Talabalarning asosiy bilimlariga qo'yiladigan talablarni oshirish jismoniy tarbiya tushunchalarining pozitsiyalariga mos keladi. Ammo o'quv hujjatlari talablari amalda to'liq amalga oshirilmayapti, bu esa uslubiy tavsiyalarning etarli darajada ishlab chiqilmaganligi va maktab o'qituvchilari tomonidan ushbu muammoning ahamiyatini noto'g'ri tushunishdan dalolat beradi.

Ta'lim jarayonini takomillashtirish muammosi - bu o'rta maktabda jismoniy tarbiya bo'yicha haqiqiy o'quv jarayoni bilan Davlat ta'lim standartida talabalar bilimiga qo'yiladigan talablar o'rtasidagi ob'ektiv ziddiyatdir. Ta'lim standarti va zamonaviy dasturlar talabalarning bilim darajasiga yuqori talablarni qo'yadi, ammo mavjud sharoitda talabalar bu bilim hajmini o'zlashtira olmaydi. Bu maktablarning moddiy-texnika bazasining yomonligi, bilimlarni shakllantirish bo'yicha uslubiy tavsiyalarning yo'qligi, jismoniy tarbiya o'qituvchilarining nazariy masalalarga yaxshi tayyorlanmaganligi bilan bog'liq.

Maktab o'quvchilarining, ayniqsa, litseyda o'qiyotgan qizlarning jismoniy tarbiya darslariga qiziqishining salbiy tendentsiyasi kuzatilmoqda. Bu yoshda, 15-17 yoshli maktab o'quvchilari uchun boshqa ko'plab qiziqarli va ba'zan taqiqlangan narsalar mavjud bo'lib, ehtiros ko'pincha salbiy oqibatlariga olib keladi.

Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda, maktabgacha yoshdagi qizlarning jismoniy tarbiyasi mazmunini, ularning jismoniy tarbiyasi bo'yicha ish shakllari va usullarini ishlab chiqish juda dolzarb, ilmiy vazifadir.

O'rta maktab o'quvchilari uchun jismoniy tarbiya jarayoni quyidagi hollarda samaraliroq bo'ladi:

- jismoniy tarbiya darslarida o'quvchilarning harakat va o'quv faoliyatining birligi ta'minlanadi;

- jismoniy tarbiya darsining tarbiyaviy funksiyasi sezilarli darajada oshadi, bu fan bo'yicha chuqur bilim va sog'lom turmush tarzini shakllantirishga yordam beradi;

- jismoniy tarbiya fanidan nazariy bilimlar jismoniy tayyorgarlik darajasiga, umuman jismoniy tarbiya darslarining motivatsiyasi va sifatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi va nazariy ahamiyati shundan iboratki, eksperimental ish jarayonida olingan ob'ektiv ilmiy ma'lumotlar o'zlarining umumiylikida muhim muammo - o'rta maktab o'quvchilarining jismoniy tarbiya muammosini hal qilishni o'z ichiga oladi.

Tadqiqot jismoniy tarbiyaning mazmuni va tuzilishini aniqladi; shuningdek, uning amaliy faoliyat, sog'lom turmush tarzi va jismoniy tarbiya va sport motivlari bilan aloqasi.

O'rta maktab o'quvchilarining nazariy tayyorgarligi samaradorligini oshirishning pedagogik vositalari va uslubiy xususiyatlari aniqlandi va eksperimental asoslandi.

Olib borilgan tadqiqotlar jismoniy tarbiyaning mohiyati, vazifalari va mazmuni, uning xususiyatlari, yo'nalishlari va qarama-qarshiliklari haqida o'quvchilarning tushunchalarini kengaytiradi, bu esa umrbod jismoniy tarbiya nazariyasi rivojiga qo'shilgan hissadir.

Tadqiqotning amaliy ahamiyati shundan iboratki, olingan natijalar umuman o'rta maktab o'quvchilarining jismoniy tarbiyasi, xususan, jismoniy tarbiya bo'yicha ishlarning vositalari, usullari va shakllarini tanlashni optimallashtirish imkonini beradi; jismoniy tarbiya fanidan talabalarni nazariy tayyorlash dasturi va uslubiy asoslarini takomillashtirish.

Qizlar - umumta'lim maktablarining o'rta maktab o'quvchilari uchun maxsus jismoniy tarbiya dasturi yaratildi va amalga oshirildi. Dastur Buxoro viloyati hokimligi ta'lim boshqarmasi tomonidan umumta'lim maktablarida joriy etish uchun tavsiya etilgan.

Tadqiqot qizlarning jismoniy tarbiyasi va amaliy faoliyat natijalari o'rtasidagi bog'liqlikni o'rnatdi va o'rta maktab o'quvchilari uchun "jismoniy tarbiya" fanida o'quvchilarning muvaffaqiyatlarini ob'ektiv baholash imkonini beradigan normativ talablarni ishlab chiqdi.

Talabalarining jismoniy tarbiyasi ta'lim tizimining bir qismi sifatida ijtimoiy-madaniy o'zgarishlarning birligida rivojlanmoqda. O'zbekistonda amalga

oshirilayotgan ta'lim islohoti jarayonida jismoniy tarbiyaning ta'lim paradigmalari, maqsadlari, tamoyillari, yo'nalishi, mazmuni va tashkil etilishining mohiyati qayta ko'rib chiqilmoqda. Umumta'lim maktablarida jismoniy tarbiya samaradorligini oshirishga birinchi navbatda alohida e'tibor qaratilmoqda, bu esa maktab o'quvchilarining sog'lig'ining yomonlashishi, ularning jismoniy tayyorgarligi darajasining pasayishi, o'quvchilarning jismoniy tarbiya darslariga bo'lgan qiziqishi, o'quvchilarning jismoniy tarbiya mashg'ulotlariga qiziqishi kamayishi bilan bog'liq. sog'lom turmush tarziga bo'lgan ehtiyojni rivojlantirish. Shuning uchun umumta'lim tizimidagi dolzarb ijtimoiy vazifa maktab jismoniy tarbiya tizimini qayta qurishdir.

Hozirgi vaqtda maktab o'quvchilari uchun jismoniy tarbiya tizimini takomillashtirish bo'yicha turli xil tushunchalar va yondashuvlar mavjud bo'lib, eng mashhur tushunchalar: sportga yo'naltirilgan jismoniy tarbiya. So'nggi yillarda ba'zi mualliflar o'quvchilarning jismoniy tarbiyasi jarayonini sifat jihatidan yaxshilashni ta'lim muassasasida jismoniy tarbiya va sport muhitini yaratish, o'z-o'zini rivojlantirish va shaxsni ifoda etish uchun sharoit va imkoniyatlar to'plami sifatida bog'laydilar. jismoniy tarbiya va sport. Jismoniy tarbiya va sport muhitini tashkil etish muammosi ko'p jihatdan ko'rib chiqiladi: jismoniy tarbiya bo'yicha o'qitish va tarbiya jarayonini insonparvarlashtirish, turli xil ta'lim yo'nalishlari, sinflarning motivatsiyasini oshirish, shaxsni ijtimoiylashtirish, jismoniy shaxsni shakllantirish kontekstida. madaniyat va sport turmush tarzi, shaxsning optimal o'zini o'zi anglashi va boshqalar.

Ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiya va sport muhitini shakllantirishda jismoniy tarbiyani takomillashtirish mexanizmi va jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini tashkil etish darajasini oshirishni ta'minlaydigan omillarni konsentratsiyalash mexanizmi sifatida integratsiya alohida o'rin tutadi. Bu umumiy ta'lim muassasasida jismoniy tarbiya va sport muhitini yaratish uchun ham nihoyatda muhim, chunki bugungi kunda maktabning ota-onalar, qo'shimcha ta'lim muassasalari va boshqa ijtimoiy muassasalar bilan o'zaro aloqalari sust va sa'y-harakatlari yetarli darajada muvofiqlashtirilmagan. Shuning uchun umumiy ta'limning federal davlat ta'lim standartlari mutaxassislarning e'tiborini sinf, maktabdan tashqari va maktabdan tashqari mashg'ulotlarni integratsiyalashuviga, ta'lim dasturlarini ishlab chiqishga va o'quvchilarning ijtimoiylashuviga qaratadi.

Mamlakat hayotining barcha jabhalarida tub o'zgarishlar ro'y berayotgan bugungi kunda oliy ta'lim tizimidagi islohotlar muhim ahamiyat kasb etmoqda. O'qitishning kredit-modul tizimiga o'tishi eng dolzarb hisoblanadi.

Prezidentimiz davlat ta'lim standartlarini xalqaro standartlarga moslashtirish, barcha oliy o'quv yurtlarida ta'lim jarayonini kredit-modul tizimiga o'tkazish bo'yicha mutasaddilarga topshiriqlar berdi. O'qitiladigan fanlarning mazmunini qayta ko'rib

chiqish kerak: takrorlanishni bartaraf etish va ixtisoslashtirilgan fanlar sonini ko'paytirish.

Qayd etilishicha, mazkur vazifalarni samarali amalga oshirish uchun oliy ta'lim muassasalariga o'quv va tashkiliy boshqaruv bo'yicha mustaqil qarorlar qabul qilish vakolatlari beriladi. Ya'ni, bundan buyon universitet kengashi o'quv rejasi va adabiyotlar, ilmiy loyihalarni amalga oshirish, professor-o'qituvchilarning o'quv yuklamalari, ta'lim shakllarini belgilash bo'yicha o'z qarorlariga amal qiladi. Har bir kafedra faoliyati salohiyati, yoshlarni ilmiy ishlarga jalb etishdan kelib chiqib baholanishi ko'rsatilgan. Bundan tashqari, oliy ma'lumot talab qiladigan kasblar ro'yxatini optimallashtirish va iqtisodiyot tarmoqlari tomonidan talab qilinadigan yangi mutaxassisliklarni joriy etish vazifasi qo'yildi.

Kredit-modul tizimiga o'tish raqamli texnologiyalarni joriy etishga bo'lgan ehtiyojni yanada oshiradi.

2020-yilda Vazirlar Mahkamasining "Oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayonini tashkil etish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori qabul qilinganini alohida ta'kidlash joiz. Hujjatga ko'ra, oliy o'quv yurtlarida ta'lim jarayoni bosqichma-bosqich kredit-modul tizimiga o'tkazilmoqda.

- Ta'lim dasturining modulli tuzilishi. Muayyan mutaxassislik bo'yicha o'quv materiali alohida bloklarga - modullarga bo'lingan. Talaba o'z mutaxassisligi doirasida fanni/modulni tezlashtirilgan rejimda o'rganadi: ushbu fan bo'yicha ma'ruzalar va amaliy mashg'ulotlar u imtihon yoki testdan o'tgunga qadar har kuni o'tkaziladi.

- Ta'lim dasturlarining moslashuvchanligini oshirish. Tayyorgarlikning minimal yoki yuqori darajasiga qarab, talaba fan bo'yicha ma'lum miqdordagi soatlarni oladi.

- individual o'quv dasturini shakllantirishda talabalarning ishtiroki. Har bir insonning ma'lum kurslar to'plamiga ega bo'lgan shaxsiy rejasi bor va qaysi birini birinchi bo'lib, qaysi birini keyinroq tanlashni tanlaydi.

- ta'lim jarayonida mustaqil ta'lim ulushini oshirish. Mustaqil ta'lim uchun bir qancha mavzular berilgan. Talabalar ijodiy ishlar (referatlar, prezentatsiyalar) tayyorlaydilar, o'qituvchi tomonidan tavsiya etilgan qo'shimcha adabiyotlarni o'rganadilar va o'zlarining qiziqishlari sohasini chuqurroq o'rganadilar.

- mehnat intensivligini baholash uchun kreditlardan foydalanish.

- bilimlarni baholashda ball-reyting tizimlarini qo'llash.

Ayni paytda mamlakatimiz oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayonini bosqichma-bosqich CMSga o'tkazish bo'yicha qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Universitetimizda ham o'zgarishlar amalga oshirilmoqda.

TDIUda kredit-modul tizimiga silliq o'tish quyidagicha amalga oshiriladi:

O'quv jarayoniga 30 dan ortiq xorijiy va mahalliy professor-o'qituvchilar jalb etildi;

O'zbekiston oliy o'quv yurtlarida sport bo'yicha mahorat darslari o'tkazildi;

Xalqaro ekspertlarni jalb qilgan holda xorijiy tajriba asosida ishlab chiqilgan o'quv rejalari hamda birinchi kurs bakalavriat va magistratura dasturlari qo'llaniladi;

"El-yurt umidi" jamg'armasi, Respublika Oliy ta'lim kengashi va Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti bilan hamkorlikda chop etilgan "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim muassasalarida kredit-modulli ECTS tizimi: asosiy tushunchalar va qoidalar" kitobidan foydalanildi;

Kredit-modul tizimida o'qitish uchun yuqori saviyaga ega o'qituvchilar tanlab olindi. Kredit jamg'arish tizimining joriy etilishi talabaga nafaqat katta erkinlik beradi, balki unga o'quv jarayonini mustaqil rejalashtirish imkonini beradi, balki kelajakda o'z faoliyatida raqobatbardosh mutaxassis bo'lib yetishishi uchun o'quv jarayonini mustaqil rejalashtirish imkonini beradi. tanlangan maydon. Kredit jamg'arish tizimining joriy etilishi talabaga katta erkinlik beribgina qolmay, balki kelajakda o'zi tanlangan soha bo'yicha raqobatbardosh mutaxassis bo'lib yetishishi uchun o'quv jarayonini mustaqil rejalashtirish imkonini beradi. Shu bilan birga, baholash tizimi va ta'lim texnologiyalarini takomillashtirishga xizmat qilmoqda.

Oliy ta'lim tizimiga CMSning joriy etilishi ta'lim sifatini oshirish, shaffoflikni ta'minlash, korrupsiyaga barham berish, talabaning haqiqiy bilimini ochib berish hamda mustaqil bilim olish va mehnat qilish uchun zamin yaratadi. Shuningdek, kredit-modul tizimining joriy etilgani o'qituvchi va talaba hamkorligida muhim omil bo'lmoqda. Shunday qilib, o'qituvchi tinglovchi tomonidan materialni o'zlashtirish jarayonini tashkil qiladi, boshqaradi, maslahat beradi va tekshiradi. Biroq, eng katta e'tibor o'quvchilarning mustaqil bilim olishiga qaratiladi, bu uning ta'lim jarayonida ahamiyati ortib borayotganini anglatadi. Shuningdek, kredit-modul tizimining joriy etilgani o'qituvchi va talaba hamkorligida muhim omil bo'lmoqda. Shunday qilib, o'qituvchi tinglovchi tomonidan materialni o'zlashtirish jarayonini tashkil qiladi, boshqaradi, maslahat beradi va tekshiradi.

Biroq, eng katta e'tibor o'quvchilarning mustaqil bilim olishiga qaratiladi, bu uning ta'lim jarayonida ahamiyati ortib borayotganini anglatadi. Bu esa mutaxassislarning ijodiy tashabbusi va faolligini oshirishga olib keladi. KMSda universitet talabalari doimo o'qituvchilar va kursdosh talabalardan yordam yoki maslahat olish imkoniyatiga ega bo'lib, bu o'zaro tushunishni mustahkamlaydi va jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Qolaversa, kredit-modulli ta'lim tizimiga o'tish oliy ta'lim muassasalari professor-o'qituvchilarining qiziqishi va talabini oshiradi. Yuqorida aytib o'tilganidek, bu yangilik bilan o'qituvchi nafaqat axborot va nazorat funksiyalarini, balki maslahat va muvofiqlashtiruvchi funksiyalarni ham izchil bajaradi. Uning ta'lim jarayonida etakchi roli saqlanib qolmoqda. Bu tizim o'quvchining kasbiy rivojlanishi va kamolotiga yo'naltirilganligi, uzluksiz bilim olishini ta'minlashi muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Рахмон Равшанович Латипов (2024). Школьная аксиологическая подготовка учителя физической культуры на современном этапе эволюции. *Science and Education* 5 (1), 299-304
2. Рахмон Равшанович Латипов (2024). Философия спортивного искусства и образования в подготовке педагога-физической культуры. *Science and Education* 5 (1), 292-298
3. KS Koldoshvich, LR Ravshanovich. Pedagogical, psychological fundamentals of dirthological training of students in higher educational institutions (Physical Culture). *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education* 1 (2 ...
4. LR Ravshanovich, NS Sadullaevich. Problems and Solutions of Directing Students to Scientific Activity. *Pindus Journal of Culture, Literature, and ELT* 3 (3), 42 - 47
5. MNJ R.X.Kadirov,R.R.Latipov. Sport faoliyatiga yo‘naltirishning ijtimoiy muammolari va yechimlari. *muammo va yechimlar konferensiya* 1 (1), 156